

НАПРЯМ 2. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Черба Віта Миколаївна

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціального забезпечення та податкової політики,
Університет митної справи та фінансів*

Онищенко Вероніка Антонівна

*студентка,
Університет митної справи та фінансів*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-498-9-12>

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУПРОВІДІ ТА ПІДТРИМЦІ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У сучасному українському суспільстві проблематика соціального супроводу сімей, які виховують дітей з інвалідністю, набуває особливого значення з огляду на необхідність формування сталих механізмів підтримки та соціального включення. Згідно з даними Державної служби статистики України, на початок 2024 року на обліку перебувало понад 160 тисяч дітей з інвалідністю, більшість із яких виховуються в родинях, що стикаються з численними соціальними та економічними труднощами, що потребують системної, міжвідомчої та комплексної підтримки. Розглянемо динаміку кількості дітей з інвалідністю на рис. 1.

Однією з ключових проблем, яка, незважаючи на певні досягнення у сфері нормативно-правового регулювання, все ще перешкоджає реалізації ефективного соціального супроводу сімей, що виховують дітей з інвалідністю, є відсутність достатнього рівня фінансування соціальних програм, що зумовлює обмежений доступ

до якісних послуг для родин із дітьми з інвалідністю. Іншим чинником, який ускладнює ситуацію, є відсутність глибокого розуміння державними органами влади реальних потреб таких сімей. У той час як ідея соціальної інклюзії підтримується на рівні законодавства, її реалізація в реальному житті досі залишається проблематичною. Це часто призводить до того, що сім'ї не можуть отримати необхідні послуги вчасно, що ще більше ускладнює їхнє становище. Окрім цього, брак єдиної державної програми, що б забезпечувала комплексну підтримку родин з дітьми з інвалідністю призводить до неузгодженості дій органів влади як на державному рівні, так і на місцевому.

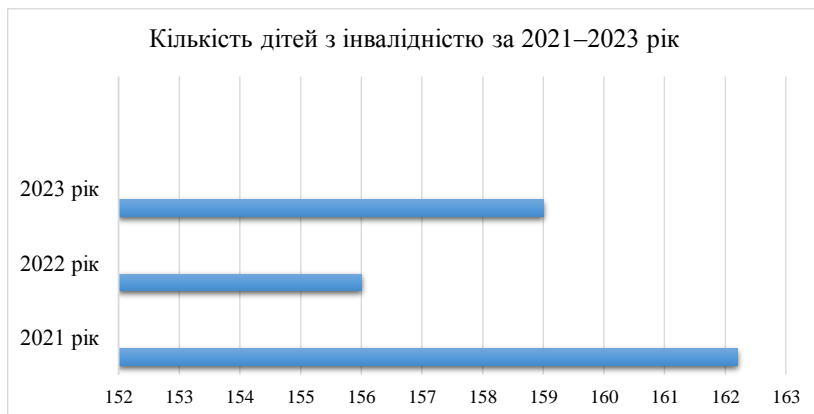

Рис. 1. Кількість дітей з інвалідністю в Україні у 2021–2023 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі джерел [1–2]

У цьому контексті зростає роль соціального менеджменту – системи професійного управління процесами підтримки таких сімей, яка об'єднує організаційні, нормативно-правові, інформаційні та ресурсні інструменти.

Соціальний менеджмент у сфері підтримки сімей із дітьми з інвалідністю передбачає планування, реалізацію та моніторинг соціальних послуг, орієнтованих на потреби конкретних сімей. Як підкреслює О.І. Шевченко, ефективний соціальний менеджмент

включає аналіз потреб, управління соціальними програмами, формування міжвідомчих зв'язків, комунікацію з батьками та координацію дій між державними, громадськими й освітніми інституціями [3]. Менеджмент соціальної роботи є одним із видів соціального управління, тобто такої управлінської праці, де головним суб'єктом та об'єктом діяльності на рівні відповідної організації соціальної сфери виступає людина. Головна мета менеджменту соціальної роботи – забезпечення реалізації основних принципів державного підходу до організації соціальної роботи в умовах конкретної соціальної служби [4].

Сім'я, яка виховує дитину з інвалідністю, активно співпрацює з соціальними установами, територіальними громадами та їх командами для обговорення етапів втручання, переліку послуг, умов їх надання та для укладення контракту. Це спрощує пошук згоди між фахівцями та сім'єю. Дії різних фахівців мають бути скоординовані та правильно інтерпретовані. Координацію командної роботи можна доручити будь-якому фахівцеві, проте найдоречніше таку роль виконувати соціальному працівнику. Соціальний менеджер – це посередник між суспільством, соціальною групою, сім'єю та індивідом. Він має відповідну професійну підготовку для надання соціальної допомоги для вирішення різного роду соціальних проблем [5].

Основна задача соціального менеджера сфери у роботі з такими сім'ями полягає в тому, щоб оцінити потреби дитини та її сім'ї, допомогти забезпечити доступу до соціальних, медичних, освітніх та реабілітаційних послуг; сформувати індивідуальний план підтримки; фасилітацію взаємодії між різними структурами. У межах децентралізації ці функції дедалі частіше реалізуються на рівні територіальних громад. У практиці соціальної роботи останніх років активно поширюються такі формати соціального супроводу як кейс-менеджмент, інтегрована модель надання послуг, мультидисциплінарні команди. Вони орієнтовані на формування стійкості родини, її соціальної автономії та потенціалу до самостійного вирішення труднощів, а не лише на реагування

на проблеми. Відповідно до концепції Міністерства соціальної політики України, соціальний супровід трактується як система цілеспрямованих дій, що забезпечують підтримку сім'ї на всіх етапах: від діагностики проблем до соціального інтеграції дитини у громаду. Особливу увагу приділено ранньому втручанням, формуванню батьківських компетенцій, забезпеченню доступу до інклюзивної освіти [6].

У межах сучасних підходів до соціального супроводу пріоритетним є принцип «family-centered services» – коли основною одиницею підтримки стає не лише дитина, а й уся родина. Такий підхід засвідчив свою ефективність у країнах Скандинавії, Канаді, Великій Британії, а в Україні – у пілотних регіонах із впровадження послуг раннього втручання (наприклад, Харківська, Львівська області).

Отже, соціальний менеджмент підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, є ключовим інструментом формування ефективної та сталої моделі соціальної політики. Успішна реалізація цього напрямку передбачає інтеграцію зусиль усіх зацікавлених сторін, підвищення професійної компетентності фахівців, посилення міжвідомчої співпраці, розвиток послуг на рівні громад та орієнтацію на потреби сімей як цілісної системи. Зміщення фокусу з адміністративного підходу до персоналізованого супроводу сприятиме включенню дітей з інвалідністю, зміцненню родинного потенціалу та розвитку інклюзивного суспільства в Україні.

Література:

1. Статистичний збірник «Соціальний захист населення України». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_szn_2021.pdf (дата звернення: 17.04.2025).

2. Ситуаційний аналіз становища дітей та жінок в Україні – 2024. Київ: Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), 2024. 124 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/49196/file/UNICEF_SitAn_2024_UKR.pdf (дата звернення: 17.04.2025).

3. Шевченко О. В. Соціальне управління в контексті децентралізації. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2021. 88 с.

4. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: підручник. К.: «Академвидав», 2003. 416 с.
5. Standards for Social Work Case Management / National Association of Social Workers (NASW). Washington, DC, 2013. 62 p. URL: <https://www.nsocialworkers.org>
6. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах : наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text> (дата звернення: 17.04.2025).